

แผนการใช้ที่ดินตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เอกสารวิชาการฉบับที่ 023/2566
กันยายน 2566

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนายั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ได้นำแนวคิดขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) และ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดินร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต (สพข.) และสถานีพัฒนาที่ดิน (สพด.) ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
กันยายน 2566

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ค
สารบัญรูป	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน	1-1
1.2 หลักการและเหตุผล	1-1
1.3 วัตถุประสงค์	1-1
1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-1
1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-1
1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล	1-2
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-2
2.3 สภาพภูมิประเทศ	2-2
2.4 สภาพภูมิอากาศ	2-2
2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-4
2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-7
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-4
3.3 ทรัพยากรดิน	3-7
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)	
4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-5
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-2
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-3

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 เขตการใช้ที่ดิน	6-1
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน	7-1
7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินการของหน่วยงานอื่น	7-1
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	อ-1
คณะผู้จัดทำ	ค-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (ปี 2533-2564)	2-3
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	2-5
2-3	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	2-8
3-1	สมบัติที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-9
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	6-2
7-1	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566-2570	7-6
7-2	สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-10
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัด ขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)	7-11

สารบัญญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-3
2-1	ขอบเขตการปกครองตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	2-1
2-2	สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดขอนแก่น	2-4
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	2-6
2-4	สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	2-7
2-5	รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ปี 2565	2-9
3-1	เขตป่าไม้ ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-2
3-2	ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-3
3-3	ที่ตั้งบ่อบาดาล ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-5
3-4	อุทกธรณีวิทยา ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-6
3-5	ทรัพยากรดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	3-10
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	4-4
4-2	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	4-5
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	6-6
7-1	ดินมีปัญหาตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	7-4
7-2	ความลาดชัน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น	7-5

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดิน บนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยุทธศาสตร์แผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น และอยู่บนหลักการของโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio - Circular - Green Economy: BCG Model)

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2565 – 30 กันยายน 2566

1.4.2 สถานที่ ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบด้วย

1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

2) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การถือครองที่ดิน ลักษณะทางเศรษฐกิจของตำบล จำนวนประชากร เป็นต้น

3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการด้านต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพของที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะกรรมการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน /สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นำแผนการใช้ที่ดินที่จัดทำขึ้นไปประกอบการจัดทำแผนการพัฒนาของตำบล เพื่อนำไปสู่การของงบประมาณที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพด้านการผลิตและสภาพของทรัพยากรของตำบล

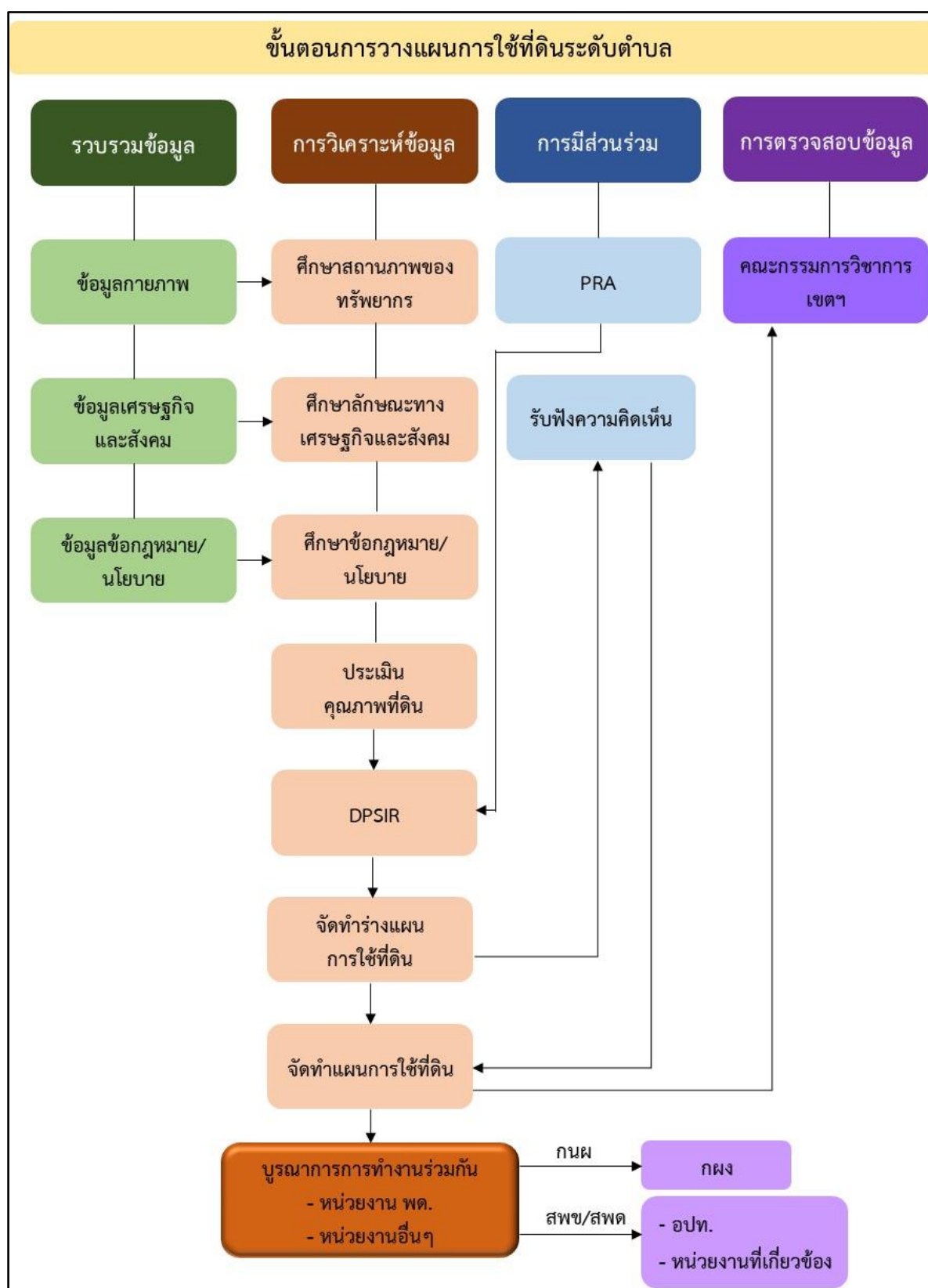
2) กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดิน กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขตและสามารถใช้ประกอบการของงบประมาณในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ

3) หน่วยงานราชการอื่น ๆ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นในแต่ละเขต

จากขั้นตอนที่กล่าวข้างต้น สามารถจัดทำกรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

“ แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ เพิ่มพูนรายได้ การศึกษาก้าวหน้า ชาวประชาสุขใจ พลังนามย์สมบูรณ์ ”
(องค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง, 2566)

รูปที่ 1-1 กรอบการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

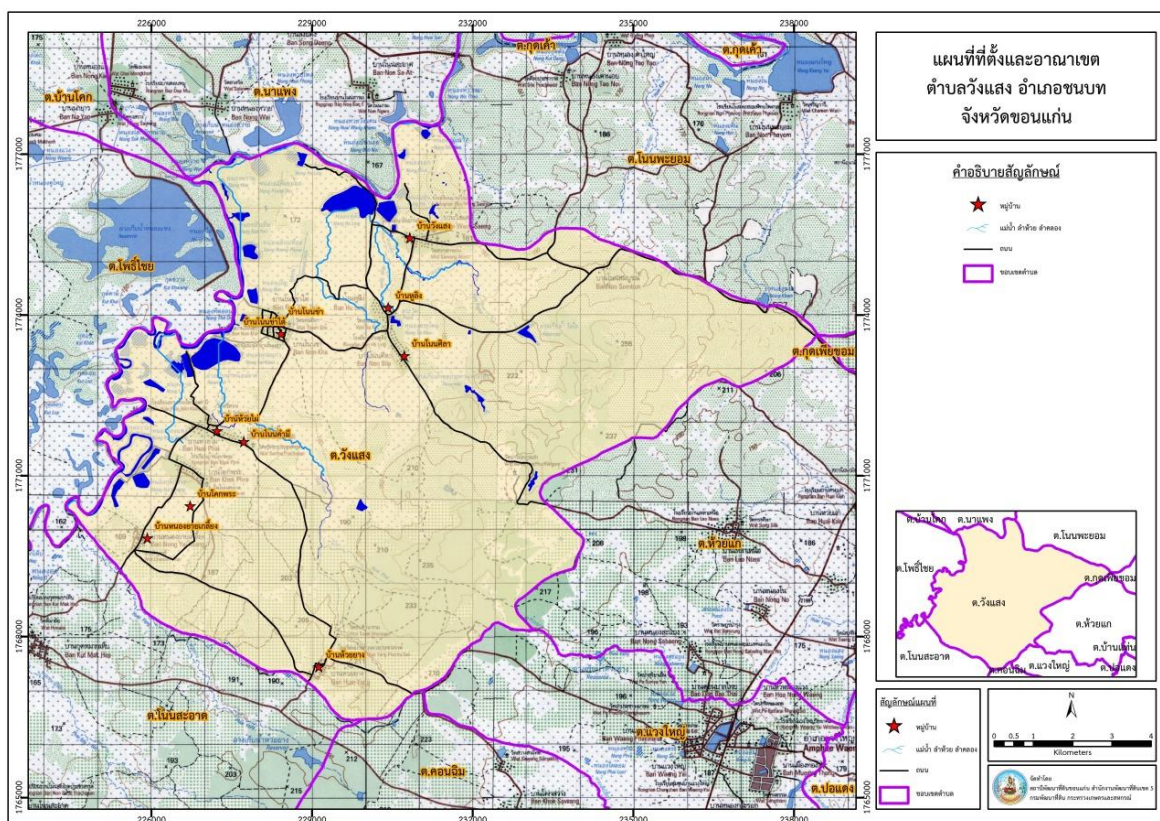

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอนบพ มีพื้นที่ประมาณ 103.50 ตารางกิโลเมตร หรือ 64,767 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง, 2566) โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ ติดกับ	ตำบลบ้านโคก ตำบลนาแพง อำเภอโคกโพธิ์ไชย ตำบลโนนพะยอม อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้ ติดกับ	ตำบลโนนสะอาด ตำบลคอนนิม ตำบลแวงใหญ่ อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออกติดกับ	ตำบลกุดเพียขอม ตำบลห้วยแก อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก ติดกับ	ตำบลโพธิ์ไชย อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

รูปที่ 2-1 ขอบเขตการปกครองตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านวังแสง	หมู่ที่ 7 บ้านห้วยยาง
หมู่ที่ 2 บ้านหูลิง	หมู่ที่ 8 บ้านโนนศิลา
หมู่ที่ 3 บ้านห้วยไผ่	หมู่ที่ 9 บ้านโนนคำมี
หมู่ที่ 4 บ้านโคกพระ	หมู่ที่ 10 บ้านโนนข่าใต้
หมู่ที่ 5 บ้านหนองยายเกลี้ยง	หมู่ที่ 11 บ้านวังแสงใต้
หมู่ที่ 6 บ้านโนนข่า	

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด และพื้นที่สูงชันเป็นพื้นที่ภูเขา เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำชี ทางทิศตะวันตกมีแม่น้ำชีไหลผ่าน เป็นแม่น้ำสายหลัก และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น ห้วยง่าม ห้วยเตือ ห้วยไผ่ ห้วยยาง หนองหูลิง กุดกว้าง หนองเปลือยน้อย หนองฝายแถว

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศ (พ.ศ. 2536-2565) พบว่า ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.2 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 22.2 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,207.1 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 111 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 242.4 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2536-2565) ณ สถานีตรวจอากาศเกษตรท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนถึงปลายเดือนตุลาคม

ช่วงที่มีน้ำมากเกินไป เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่าการระเหยจากผิวดิน และการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนเมษายน (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

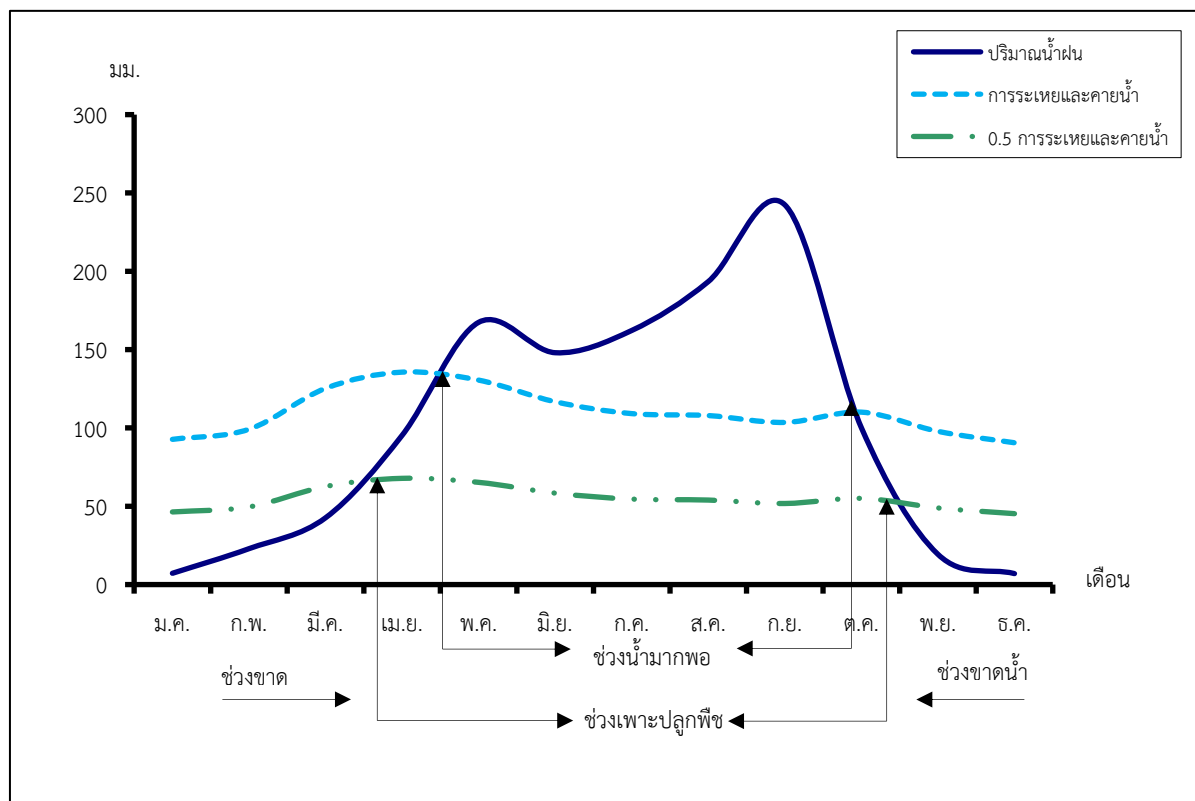
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศเกษตรท่าพระ จังหวัดขอนแก่น¹ (พ.ศ.2536-2565)

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ (มม.)	ปริมาณฝนใช้การ ² (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	16.9	31.1	23.3	71.0	7.2	1.8	92.7	7.1
ก.พ.	19.0	33.2	25.5	68.0	22.9	3.0	99.1	22.1
มี.ค.	22.5	35.5	28.4	66.0	42.6	5.5	125.2	39.7
เม.ย.	24.4	36.4	29.7	68.0	95.2	7.8	135.6	80.7
พ.ค.	24.9	35.0	29.2	77.0	167.4	14.2	130.5	122.6
มิ.ย.	25.2	34.1	29.1	78.0	148.0	14.3	116.7	113.0
ก.ค.	24.8	32.9	28.3	81.0	162.2	15.9	109.1	120.1
ส.ค.	24.5	32.4	27.8	84.0	193.4	17.5	107.9	133.6
ก.ย.	24.1	32.3	27.5	86.0	242.4	18.3	103.5	148.4
ต.ค.	22.8	32.1	26.8	83.0	100.1	8.9	110.1	84.1
พ.ย.	20.4	32.2	25.7	76.0	19.3	2.7	97.8	18.7
ธ.ค.	17.3	30.8	23.4	72.0	7.0	0.9	90.5	6.9
เฉลี่ย	22.2	33.2	27.1	75.8	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,207.7	110.8	1,318.7	897.0

หมายเหตุ : ¹ เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

² จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2566)

รูปที่ 2-2 กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรจังหวัดขอนแก่น

2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

สภาพการใช้ที่ดินตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566) ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้ (รูป 2-3)

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,695 ไร่ หรือร้อยละ 3.36 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 29,388 ไร่ หรือร้อยละ 58.36 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 21,816 ไร่ หรือร้อยละ 43.31 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว นาไร่
- 2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 5,167 ไร่ หรือร้อยละ 10.26 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ไร่ร้าง
- 3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 2,094 ไร่ หรือร้อยละ 4.16 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพารา
- 4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 58 ไร่ หรือร้อยละ 0.12 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มะม่วง มะขาม
- 5) พืชสวน มีเนื้อที่ 33 ไร่ หรือร้อยละ 0.07 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ พืชผัก
- 6) พืชไร่เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 220 ไร่ หรือร้อยละ 0.44 ของเนื้อที่ตำบล

ได้แก่ พืชไร่เลี้ยงสัตว์ โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า

2.5.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 8,752 ไร่ หรือร้อยละ 17.38 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าผลัดใบรกร้าง ป่าปลูกสมบูรณ์

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 2,305 ไร่ หรือร้อยละ 4.58 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ หนอง บึง ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 8,219 ไร่ หรือร้อยละ 16.32 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ที่หินโผล่ พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ถม

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,695	3.36
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	1,301	2.58
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	394	0.78
A	พื้นที่เกษตรกรรม	29,388	58.36
A100	นาไร่	178	0.35
A101	นาข้าว	21,638	42.96
A200	ไร่ไร่	700	1.39
A203	อ้อย	1,557	3.09
A204	มันสำปะหลัง	2,910	5.78
A302	ยางพารา	14	0.03
A304	ยูคาลิปตัส	2,080	4.13
A407	มะม่วง	53	0.11
A412	มะขาม	5	0.01
A502	พืชผัก	33	0.07
A701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	199	0.40
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	21	0.04
F	พื้นที่ป่าไม้	8,752	17.38
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	467	0.93
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	8,175	16.23
F501	ป่าปลูกสมบูรณ์	110	0.22
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	8,219	16.32
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	1,701	3.38
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	5,713	11.34
M201	พื้นที่ลุ่ม	247	0.49
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	19	0.04

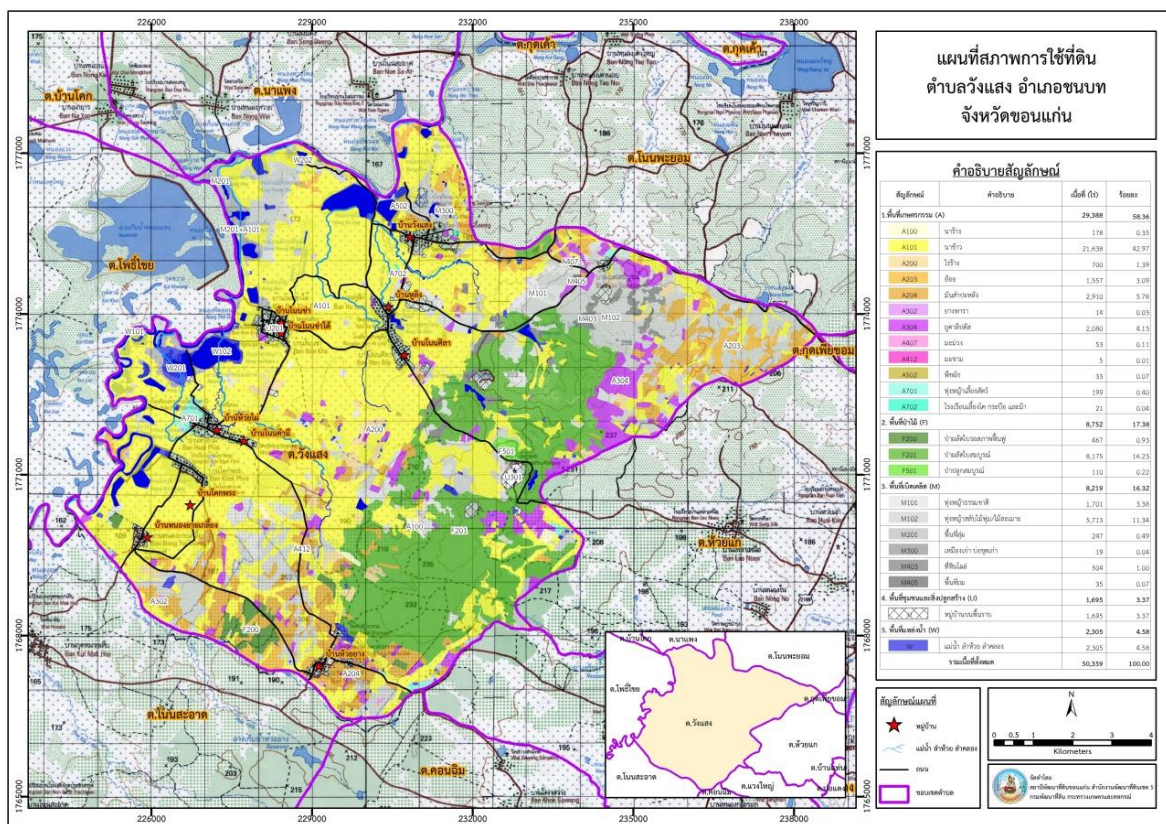

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
M403	ที่หินโผล่	504	1.00
M405	พื้นที่ถม	35	0.07
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	2,305	4.58
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	628	1.25
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	1,008	2.00
W201	อ่างเก็บน้ำ	368	0.73
W202	บ่อน้ำในไร่นา	301	0.60
ผลรวมทั้งหมด		50,359	100.00

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566)

หมายเหตุ : เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2565 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลวังแสง มีประชากรรวม 7,383 คน แยกเป็นชาย 3,576 คน เป็นหญิง 3,807 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 91.63 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,948 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่เข้ามาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,636 ครัวเรือน หรือร้อยละ 83.98 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 312 ครัวเรือน หรือร้อยละ 16.02 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (รูปที่ 2-4)

รูปที่ 2-4 สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

2.6.2 การถือครองที่ดิน

จากข้อมูลกรมการปกครอง ณ เดือนธันวาคม 2565 ตำบลวังแสง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,948 ครัวเรือน โดยถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 25.85 ไร่ (เนื้อที่ของตำบลรวมต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมด)

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

สภาพเศรษฐกิจ ของชุมชนในตำบลวังแสงส่วนใหญ่ประชากรมีอาชีพด้านการเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์

การประกอบอาชีพ ในตำบลวังแสงประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งการทำนาปลูกพืชไร่ และไม้ยืนต้น นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย

- อาชีพทำเกษตรกรรม ตำบลวังแสง ครัวเรือนเกษตรที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร 1,636 ครัวเรือน โดยเกษตรกรปลูกข้าวมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์ สำหรับการเลี้ยงสัตว์พบว่าส่วนใหญ่เลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และจำหน่าย ได้แก่ โค กระบือ สุกร และไก่

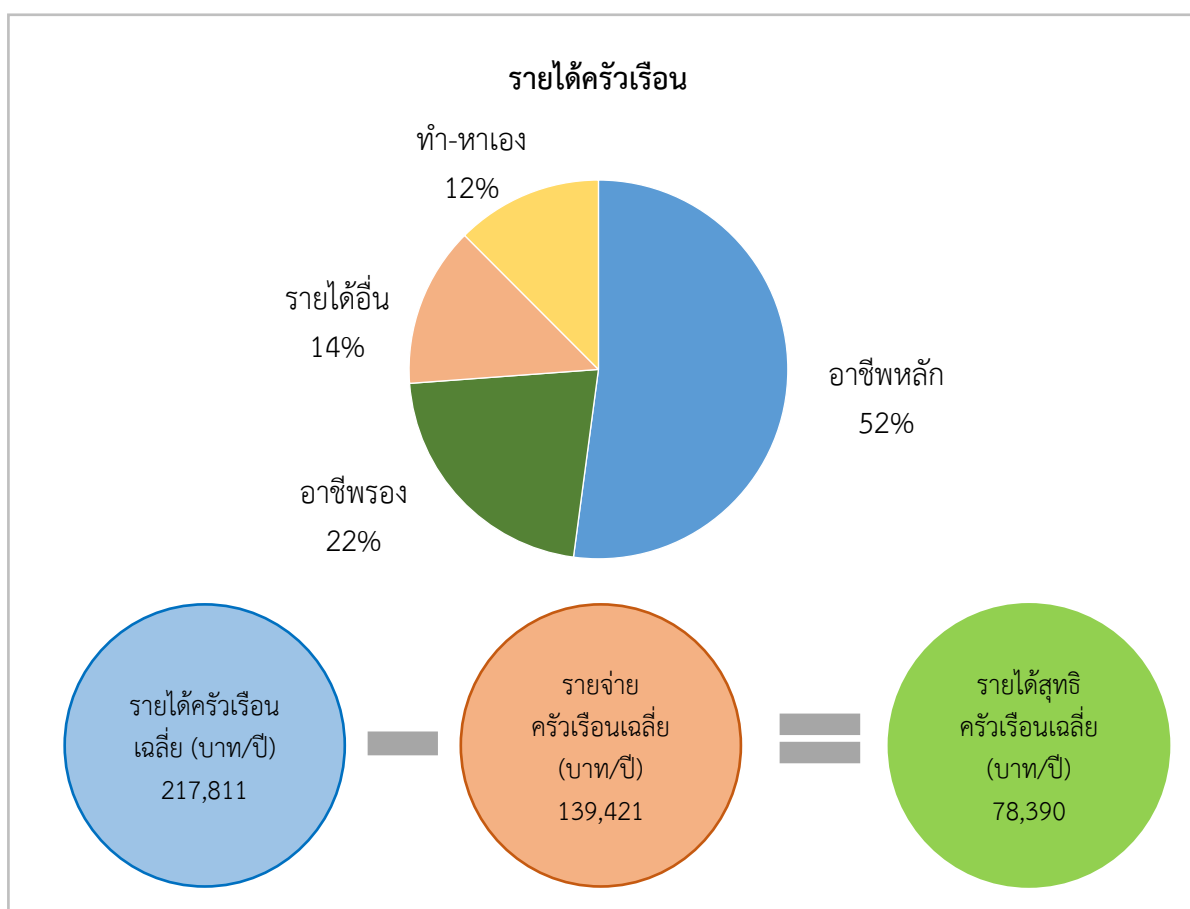
2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของกรมพัฒนาชุมชน ปี 2566 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 217,811 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 70,353 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 139,421 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 45,033 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 78,391 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 25,320 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 และรูปที่ 2-5

ตารางที่ 2-3 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2565

พื้นที่	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้ ครัวเรือน เฉลี่ย (บาท/ปี)	รายได้ บุคคล เฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่าย ครัวเรือน เฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่าย บุคคล เฉลี่ย (บาท/ปี)
	อาชีพ หลัก	อาชีพ รอง	รายได้ อื่น	ทำ-หา เอง				
ตำบลวังแสง	113,496	47,309	29,810	27,197	217,811	70,353	139,421	45,033
หมู่ที่ 1 วังแสง	142,675	31,541	22,525	18,127	214,867	67,390	112,131	35,168
หมู่ที่ 2 หูลิง	128,594	28,576	21,789	16,406	195,365	70,203	107,926	38,783
หมู่ที่ 3 ห้วยไผ่	132,705	30,164	22,758	19,711	205,338	63,630	111,876	34,668
หมู่ที่ 4 โคกพระ	68,160	85,660	44,962	42,250	241,032	71,485	206,551	61,259
หมู่ที่ 5 หนองยายเกลี้ยง	167,922	31,766	24,091	18,750	242,528	62,588	119,000	30,710
หมู่ที่ 6 โนนข่า	77,256	70,646	39,293	46,311	233,506	69,501	197,921	58,909
หมู่ที่ 7 ห้วยยาง	152,694	33,316	21,537	19,015	226,563	67,692	123,823	36,996
หมู่ที่ 8 โนนศิลา	56,000	71,389	45,951	39,556	212,896	94,620	159,299	70,799
หมู่ที่ 9 โนนคำมี	60,672	80,348	39,209	43,030	223,258	75,547	172,657	58,424
หมู่ที่ 10 โนนข่าใต้	132,247	38,162	26,093	22,374	218,876	70,153	122,255	39,184
หมู่ที่ 11 วังแสงใต้	129,885	31,427	23,157	18,223	202,692	70,833	108,635	37,964

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

รูปที่ 2-5 รายได้-รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ปี 2566

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าสถานภาพทรัพยากรธรรมชาติปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบพื้นที่ป่าจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีในพื้นที่ ได้แก่

(1) เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เนื้อที่ 27,458 ไร่

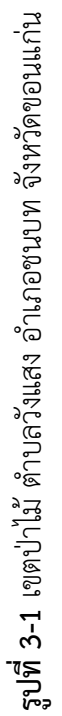
(2) เขตพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตร (Zone A) เนื้อที่ 11,596 ไร่ (รูปที่ 3-1)

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 พฤษภาคม 2528) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4B หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำมีสภาพป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางเป็นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกพืชไร่เป็นส่วนใหญ่ มีเนื้อที่ 30,536 ไร่

2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B หมายถึง พื้นที่ภายในลุ่มน้ำ โดยทั่วไปเป็นที่ราบหรือที่ลุ่ม หรือเนินลาดเอียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ป่าไม้ได้ถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อประโยชน์ด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะทำนาและกิจการอื่นๆ มีเนื้อที่ 19,823 ไร่ (รูปที่ 3-2)

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่าในพื้นที่ตำบลวังแสง มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2536-2565) 1,207.1 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลวังแสง มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ กุดกว้าง แม่น้ำชี สระวัด หนองกุดกว้าง หนองขาม หนองจอก หนองทิดออน หนองบัวเย็น หนองเบ็ญ หนองเปลือยน้อย หนองฝายแกว หนองรองแซง หนองลาด หนองเลิง เปลือย หนองสระไหม หนองหมูเฒ่า หนองหวาย หนองหิน หนองหูลิง ห้วยง่าม ห้วยเตือ ห้วยไผ่ และห้วยยาง

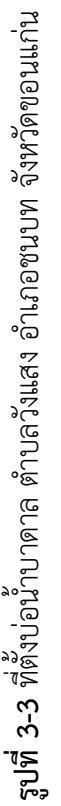
แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำชลประทานห้วยเตือ อ่างเก็บน้ำวังไฮ และอ่างเก็บน้ำหนองลาด

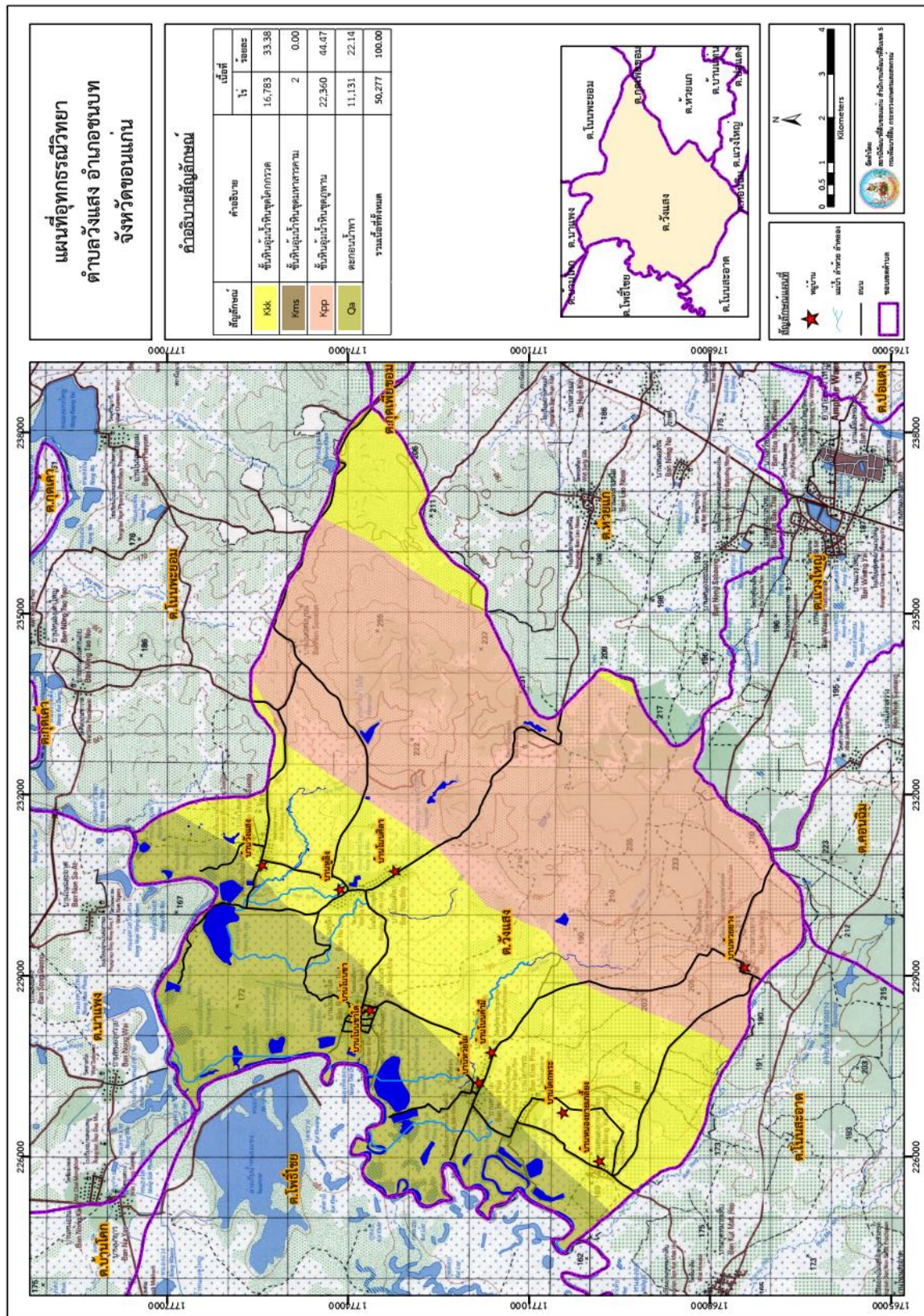
แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- สระอิสานเขียว และหนองไฮ	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 1
- สระหนองหูลิงและหนองกัด	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 2
- หนองลาด	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 3
- สระน้ำ หนองกุดกว้าง	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 4
- หนองยายเกลี้ยงและหนองเบน	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 5
- หนองฝายแกว	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 6
- ฝายห้วยยาง	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 7
- ฝายภูหิน	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 8
- หนองทิดออน	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 10
หนองเลิงเปลือย	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 6, 10
หนองเบ็ญ	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 6, 10
หนองขามเหียน		
- อ่างเก็บน้ำห้วยเตือ	ใช้ประโยชน์	หมู่ที่ 8
หนองเลิง		
หนองปากหินเก็บ		

3.2.3 จากฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2566) พบว่า ตำบลวังแสง มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 7 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ (รูปที่ 3-3)

3.2.4 จากข้อมูลแผนที่อุทกธรณีวิทยาและการให้น้ำของหินอุ้มน้ำของตำบลวังแสง จัดทำโดยสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น ปี 2566 พบว่า ลักษณะอุทกธรณีวิทยาของตำบลวังแสงส่วนใหญ่เป็นชั้นหินอุ้มน้ำ หินชุดภูพาน รองลงมาพบชั้นให้อุ้มน้ำหินชุดโคกกรวด และหินอุ้มน้ำหินชุดมหาสารคาม (รูปที่ 3.4)

รูปที่ 3-4 อุทธรณ์วิทยา ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 18 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 2 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 3 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Ki-sLA ชุดดินกุลาร้องไห้ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,575 ไร่ หรือร้อยละ 3.13 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Re-col-sLA ดินคล้ายชุดดินร้อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 8,212 ไร่ หรือร้อยละ 16.30 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Tsr-sicLA ชุดดินทุ่งสัมฤทธิ์ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,402 ไร่ หรือร้อยละ 4.77 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 15 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

- 1) หน่วยแผนที่ดิน Bpi-lsB ชุดดินบ้านไผ่ มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,865 ไร่ หรือร้อยละ 5.69 ของเนื้อที่ตำบล
- 2) หน่วยแผนที่ดิน Chp-lA ชุดดินชุมพลบุรี มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วน ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 210 ไร่ หรือร้อยละ 0.42 ของเนื้อที่ตำบล
- 3) หน่วยแผนที่ดิน Chp-fsi-silA ดินคล้ายชุดดินชุมพลบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 417 ไร่ หรือร้อยละ 0.83 ของเนื้อที่ตำบล
- 4) หน่วยแผนที่ดิน Ht-slB ชุดดินห้วยแถลง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 737 ไร่ หรือร้อยละ 1.46 ของเนื้อที่ตำบล
- 5) หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC ดินคล้ายชุดดินคำบงที่เป็นทรายหนา มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,349 ไร่ หรือร้อยละ 10.62 ของเนื้อที่ตำบล
- 6) หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-slB ดินคล้ายชุดดินคำบงที่เป็นทรายหนา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 7,468 ไร่ หรือร้อยละ 14.83 ของเนื้อที่ตำบล
- 7) หน่วยแผนที่ดิน Msk-lsB ชุดดินมหาสารคาม มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 495 ไร่ หรือร้อยละ 0.98 ของเนื้อที่ตำบล
- 8) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-slB ชุดดินปทุมธานี มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,297 ไร่ หรือร้อยละ 4.56 ของเนื้อที่ตำบล
- 9) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-mw-sLA ดินคล้ายชุดดินปทุมธานีที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 54 ไร่ หรือร้อยละ 0.11 ของเนื้อที่ตำบล
- 10) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-mw-slB ดินคล้ายชุดดินปทุมธานีที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 407 ไร่ หรือร้อยละ 0.81 ของเนื้อที่ตำบล
- 11) หน่วยแผนที่ดิน Ptk-slB ชุดดินพระทองคำ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,306 ไร่ หรือร้อยละ 4.58 ของเนื้อที่ตำบล
- 12) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slB ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 3,850 ไร่ หรือร้อยละ 7.65 ของเนื้อที่ตำบล
- 13) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slC ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 6,812 ไร่ หรือร้อยละ 13.53 ของเนื้อที่ตำบล

14) หน่วยแผนที่ดิน Si-sLB ชุดดินสีคิ้ว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,664 ไร่ หรือร้อยละ 3.30 ของเนื้อที่ตำบล

15) หน่วยแผนที่ดิน Wk-sLC ชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,819 ไร่ หรือร้อยละ 3.61 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 2 หน่วยแผนที่ ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ SC พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน มีเนื้อที่ 77 ไร่ หรือร้อยละ 0.15 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ W พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 1,343 ไร่ หรือร้อยละ 2.67 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินทรายจัด มีเนื้อที่ 16,177 ไร่ หรือร้อยละ 32.12 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินบ้านไผ่ (Bpi) ดินคล้ายชุดดินค้ำบังที่เป็นทรายหนา (Kg-tks) และชุดดินมหาสารคาม (Msk) ปัญหาดินเค็ม มีเนื้อที่ 3,977 ไร่ หรือร้อยละ 7.90 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินกุลาร้องไห้ (Ki) และชุดดินทุ่งสัมฤทธิ์ (Tsr) และปัญหาดินตื้น มีเนื้อที่ 1,819 ไร่ หรือร้อยละ 3.61 ของเนื้อที่ตำบล คือ ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk)

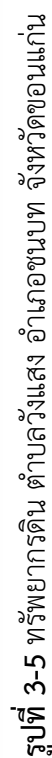
รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-4)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซด์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Bpl-lsB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	35-75	5.5-6.5	5.5-6.5	<2	-	2,865	5.69
Chp-fsi-sIA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	5.0-7.0	<2	-	417	0.83
Chp-lA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	5.0-7.0	<2	-	210	0.42
Ht-sIB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	737	1.46
Kg-tks-lsC	5-12	>150	ค่อนข้างมากถึงดี	ต่ำ	<10	35-75	6.0-6.5	6.5-7.0	<2	-	5,349	10.62
Kg-tks-sIB	2-5	>150	ค่อนข้างมากถึงดี	ต่ำ	<10	35-75	6.0-6.5	6.5-7.0	<2	-	7,468	14.83
Kl-sIA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	10-20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	1,575	3.13
Msk-lsB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	35-75	5.5-6.0	6.0-7.0	<2	-	495	0.98
Ptc-mw-sIA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	54	0.11
Ptc-mw-sIB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	407	0.81
Ptc-sIB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	2,297	4.56
Ptk-sIB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.5	<2	-	2,306	4.58
Pu-sIB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	3,850	7.65
Pu-sIC	5-12	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	6,812	13.53
Re-col-sIA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	5.5-6.0	<2	-	8,212	16.30
Si-sIB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	1,664	3.30
Tsr-sicIA	0-2	>150	เลว	ปานกลาง	>20	35-75	6.0-6.5	6.0-8.0	4-8	-	2,402	4.77
Wk-sIC	5-12	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	1,819	3.61
SC	>35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	77	0.15
W	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,343	2.67
รวมทั้งหมด											50,359	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลวังแสง คือ

- 1) แหล่งน้ำทางการเกษตรไม่เพียงพอและตื้นเขิน จากปัญหายุทธศาสตร์ด้านภาวะฝนแล้งในทุกหมู่บ้านมีความต้องการใช้น้ำ แต่แหล่งน้ำธรรมชาติรวมถึงแหล่งน้ำสาธารณะตื้นเขินไม่สามารถเก็บกักน้ำได้
- 2) ยุทธศาสตร์ ตำบลวังแสงพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตจุดสูบน้ำด้วยไฟฟ้าคลองชลประทานส่งถึงพื้นที่นาเกือบทุกหมู่บ้าน และมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตเกษตรอาศัยน้ำฝน คือบ้านห้วยยาง จึงทำให้ประสบกับปัญหายุทธศาสตร์ทุกปีทั้งน้ำท่วมและฝนแล้ง
- 3) ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำพบปัญหาในทุกหมู่บ้าน จากการการปรับปรุงบำรุงดินที่ไม่เพียงพอและขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังพบปัญหาดินเค็ม ในพื้นที่หมู่ที่ 1 – 4, 6, 8-11
- 4) พื้นที่ทำการเกษตรไม่มีเอกสารสิทธิ์ (สปก.4-01) พบในพื้นที่ หมู่ที่ 7
- 5) การบุกรุกทำลายป่าชุมชนและขาดการดูแลจัดการพื้นที่ป่า ทำให้ป่าเสื่อมโทรม
- 6) คนรุ่นใหม่ไม่สนใจงานด้านเกษตรกรรมทำให้ขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน และในพื้นที่ทั้งนี้รวมถึงการให้ความสำคัญของธรรมเนียมประเพณีของชุมชนน้อยลง การเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ขาดหายไป

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลวังแสง มีความต้องการ 3 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาแหล่งน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหายุทธศาสตร์
 - (1) พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ ขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
 - (2) จัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร และอุปโภคบริโภค ทั้งบนดินและใต้ดิน (น้ำบาดาล, บ่อน้ำในไร่นา, ระบบส่งน้ำและระบบโซล่าเซลล์)
 - (3) เพิ่มสถานีสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์และคลองส่งน้ำครอบคลุมพื้นที่ทั้งตำบล
- 2) แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
 - (1) ถ่ายทอดความรู้และการจัดการด้านการเกษตร (ดิน น้ำ พืช) ที่เหมาะสม
 - (2) การปรับปรุงบำรุงดิน
 - (3) การแก้ไขดินเค็ม
- 3) ข้อเสนอแนะ/คำแนะนำการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม
- 4) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ “วนอุทยานภูหิน-ภูระงำ”
- 5) ต้องการเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน

ผลจากการจัดทำกรมีส่วนร่วมนของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 3 ประการ คือ

- 1.1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 1.2) การเพิ่มขึ้นของประชากร
- 1.3) พื้นที่ป่าไม้ลดลง

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 5 ประการ คือ

- 2.1) ปริมาณน้ำฝนและจำนวนวันฝนตกน้อย / มาก
- 2.2) ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรปริมาณมาก
- 2.3) ความต้องการใช้ที่ดินทำการเกษตรเพิ่มขึ้น
- 2.4) การมุ่งใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อเพิ่มผลิตผลทางการเกษตร แต่ขาดการอนุรักษ์
- 2.5) การบุกรุกพื้นที่ป่า

3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 11 ประการ คือ

- 3.1) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และเพื่ออุปโภค/บริโภค
- 3.2) น้ำท่วมพื้นที่การเกษตร
- 3.3) ภัยแล้ง
- 3.4) คุณภาพน้ำใต้ดิน (น้ำเค็ม)
- 3.5) ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำจุดสูบน้ำด้วยไฟฟ้าและคลองส่งน้ำชลประทานมีน้อย
- 3.6) การชะล้างพังทลายของดินทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน
- 3.7) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ขาดความอุดมสมบูรณ์
- 3.8) ดินเค็ม
- 3.9) ต้นทุนการผลิตสูง
- 3.10) ขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ทำกิน
- 3.11) ป่าเสื่อมโทรม

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 6 ประการ คือ

- 4.1) แหล่งน้ำตื้นเขิน
- 4.2) รายได้ลดลง
- 4.3) ผลผลิตทางการเกษตรลดลง
- 4.4) การแพร่กระจายดินเค็ม
- 4.5) คุณภาพชีวิตลดลง
- 4.6) ขาดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการเกษตร

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

5.1) อดีต-ปัจจุบัน

พื้นที่ดอน

- (1) จัดหาแหล่งน้ำไร่นานอกเขตชลประทาน
- (2) การปลูกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาและกักเก็บความชื้น

- (3) การปรับเปลี่ยนการผลิตพืชที่เหมาะสม
- (4) การส่งเสริมและสนับสนุนพืชปุ๋ยสด(ปอเทือง)เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุปรับปรุงบำรุงดิน
- (5) การขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
- (6) การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (7) ส่งเสริมท่องเที่ยวทางธรรมชาติวนอุทยานภูหิน-มูล

พื้นที่ลุ่ม

- (1) จัดหาแหล่งน้ำไร่นานอกเขตชลประทาน
- (2) การรวมกลุ่มเกษตรกรกรนาแปลงใหญ่ (ข้าว, พืชผัก)
- (3) การขุดลอกลำห้วย/แหล่งน้ำธรรมชาติ
- (4) การปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชใช้น้ำน้อย
- (5) การปรับปรุงสภาพดินด้วยโดโลไมต์
- (6) การส่งเสริมและสนับสนุนพืชปุ๋ยสด(ปอเทือง)เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุปรับปรุงบำรุงดิน
- (7) การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (8) ปลูกหญ้าแฝกป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
- (9) สถานีสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

5.2) **อนาคต**

- (1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล
 - (2) ประกาศเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ
- ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

- 1) มันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 2) อ้อยโรงงาน เกษตรกรส่วนใหญ่ ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 3) ข้าวนาปี-พืชผัก เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม และจะปลูกพืชผักหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ได้แก่ มะเขือ พริก กะเพรา โหระพา ข่า ตะไคร้ สารแหน่ ถั่วพู ผักชีฝรั่ง ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน
- 4) หม่อนไหม เกษตรกรส่วนใหญ่ ปลูกช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม
- 5) ถั่วลิสง เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกถั่วลิสงหลังช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ปลูกช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน
- 6) ข้าวโพด เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกปลูกข้าวโพดหลังช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ปลูกช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน

เดือน ชนิดพืช	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.
มันสำปะหลัง												
อ้อยโรงงาน												
ข้าวนาปี												
หม่อนไหม												
ถั่วลิสง												
ข้าวโพด												
ผักต่างๆ												

รูปที่ 4-2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้น ๆ เหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ หรือการปลูกพืชต่าง ๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกทรง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิต และ คำรณ, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดินซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ชั้น ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1 : ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N : มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)	ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อ รากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		S2om
2. ความเหมาะสมรวมความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาพการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการ เขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		S3w
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		S3e
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินใน แต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		S3ew

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน มะม่วง ยูคาลิปตัส และหญ้าเลี้ยงสัตว์

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลวังแสง อำเภอนนทบุรี จังหวัดขอนแก่น ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดินดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลวังแสง อำเภอนนทบุรี จังหวัดขอนแก่น

หน่วยแผนที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย	มะม่วง	ยูคาลิปตัส	หญ้าเลี้ยงสัตว์
Bpi-lsB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Chp-fsi-silA	S2ons	S2ons	S2ons	S2ns	S2on	S2ns
Chp-lA	S2ons	N	S2ons	S3o	N	S2ons
Ht-slB	S3o	S2n	S2ns	S2ns	S2n	S2n
Kg-tks-lsC	S3ewo	S2ens	S2ens	S2ns	S2n	S2ns
Kg-tks-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Ki-slA	S3x	N	N	S3xo	N	S3x
Msk-lsB	S2ewons	S2ons	S2ons	S2ns	S2on	S2ns
Ptc-mw-slA	S2ons	S2on	S2ons	S2ns	S2on	S2n
Ptc-mw-slB	S2ewons	S2ons	S2ons	S2ns	S2on	S2ns
Ptc-slB	S3o	S2n	S2ns	S2ns	S2n	S2n
Ptk-slB	S2ewons	S2ons	S2ons	S2ns	S2on	S2ns
Pu-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Pu-slC	S3ewo	S2en	S2ens	S2ns	S2n	S2n
Re-col-slA	S2ns	N	S2xons	S3o	N	S2ons
Si-slB	S3o	S2ns	S2ns	S2ns	S2n	S2ns
Tsr-siclA	S3x	N	N	N	N	S3x
Wk-slC	S3ewo	S3r	S3r	N	N	S2rns
SC	N	N	N	N	N	N

หมายเหตุ : * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

ความหมายของสัญลักษณ์แสดงข้อจำกัดชั้นความเหมาะสม

e = ความเสียหายจากการกัดกร่อน

w = ศักยภาพการใช้เครื่องจักร

r = สภาวะการหยั่งลึกของราก

n = ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร

s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดิน และที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูงไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั่วประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งจะมีความละเอียดและเฉพาะเจาะจงมากกว่าแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศ ที่ใช้เป็นกรอบนโยบายการพัฒนาพื้นที่ระดับประเทศ เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพ โดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาคุณภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 เขตการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น สามารถกำหนดออกเป็น 6 เขตหลัก ได้แก่ เขตป่าไม้ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตป่าไม้	20,667	41.04
1.1 เขตป่าไม้สมบูรณ์	8,176	16.24
1.2 เขตป่าเสื่อมโทรม	348	0.69
1.3 เขตฟื้นฟูธรรมชาติ	12,144	24.11
2. เขตเกษตรกรรม	17,123	34.00
2.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง	10,719	21.29
2.1.1 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง (ประเภทที่2)	10,719	21.29
เขตทำนา	10,172	20.20
เขตปลูกไม้ผล	13	0.03
เขตปลูกไม้ยืนต้น	117	0.23
เขตปลูกพืชไร่	395	0.79
เขตปลูกพืชทางเลือก	21	0.04
2.2 เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพต่ำ	6,184	12.28
เขตทำนา	5,188	10.30
เขตปลูกไม้ยืนต้น	197	0.39
เขตปลูกพืชไร่	789	1.57
เขตปลูกพืชทางเลือก	10	0.02
2.3 เขตปศุสัตว์	220	0.44
เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	199	0.40
เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	21	0.04
3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,695	3.37
เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	1,695	3.37
4. เขตแหล่งน้ำ	2,305	4.58
เขตแหล่งน้ำธรรมชาติ	1,635	3.25
เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	670	1.33
5. เขตพื้นที่อื่นๆ	8,356	16.59
6. เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	212	0.42
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	50,359	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

6.2.1 เขตป่าไม้ เป็นเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เขตป่าไม้ถาวร หรืออยู่ในพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำชั้นที่ 1A 1B หรือ 2 พื้นที่ในเขตนี้ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นป่าไม้ บางบริเวณได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามมาตรการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของที่ดินหรือทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่นั้น ๆ ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตป่าไม้สมบูรณ์ เขตป่าไม้เสื่อมโทรม และเขตพื้นที่พุ่มธรรมชาติ มีเนื้อที่ 20,667 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 41.04 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตป่าไม้สมบูรณ์ (สัญลักษณ์ 1100) มีเนื้อที่ 8,176 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 16.24 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่อยู่ภายในเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้สมบูรณ์

2) เขตป่าไม้เสื่อมโทรม (สัญลักษณ์ 1200) มีเนื้อที่ 348 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.69 ของเนื้อที่ตำบล แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้ที่มีลักษณะเสื่อมโทรม ซึ่งหากปล่อยไว้ตามธรรมชาติไม่มีการเข้าไปรบกวนอาจฟื้นตัวกลับมาเป็นป่าสมบูรณ์ได้ดั้งเดิม

3) เขตพุ่มธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 1300) มีเนื้อที่ 12,144 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 24.11 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอย่างอื่นส่วนใหญ่เพื่อทำการเกษตร

6.2.2 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 5 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมขั้นดี เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 17,123 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 34.00 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมขั้นดี ซึ่งแบ่งออกเป็น 1 ประเภท ได้แก่ เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 10,172 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 20.20 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรรมมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 13 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรรมปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ฝรั่ง ขนุน

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 117 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.23 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรรมปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ สะเดา ยูคาลิปตัส

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 395 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.79 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรรมปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง

- เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 21 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.04 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ พืชผัก

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรม ที่ต้องการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำการเกษตรในเขตนี้ อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพ ของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันเป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 5,188 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 10.30 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

(2) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 197 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.39 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้ป่า

(3) เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2340) มีเนื้อที่ 789 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.57 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง

(4) เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2350) มีเนื้อที่ 10 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ พืชผัก

3) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 220 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.44 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และเขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2510) ปัจจุบันมีการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 199 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.40 ของเนื้อที่ตำบล

(2) เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ มีเนื้อที่ 21 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.04 ของเนื้อที่ตำบล โดยประเภทของโรงเรือนที่พบได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงวัว

6.2.3 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,695 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.37 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 1,695 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.37 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

6.2.4 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 2,305 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.58 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 1,635 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.25 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ เป็นต้น

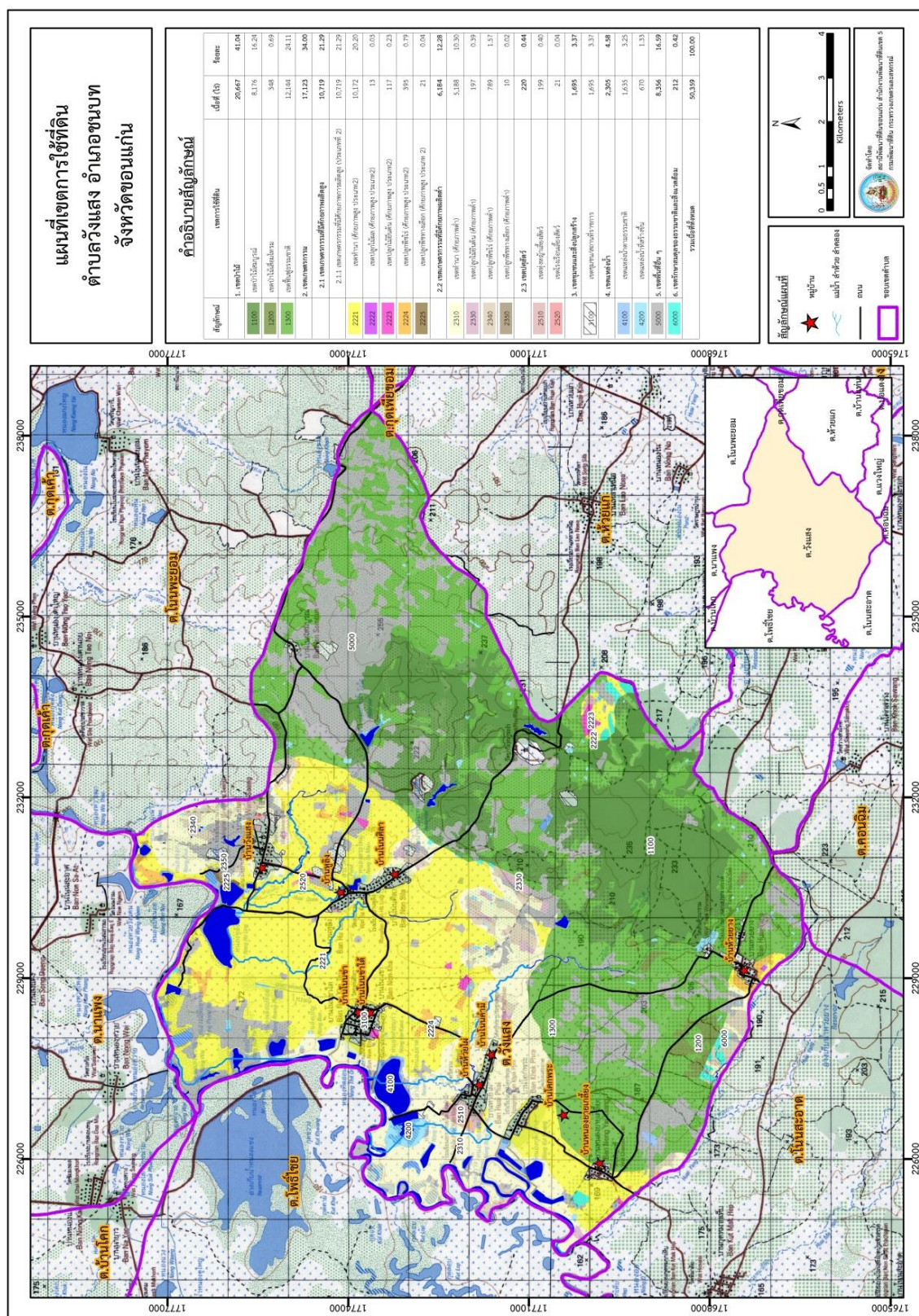

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 670 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.33 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.5 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 8,356 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 16.59 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ป่าละเมาะ ไม้พุ่ม พื้นที่ทิ้งขยะ เป็นต้น

6.2.6 เขตรักษาสมดุของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 212 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.42 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็น ป่าปลูก ป่าชุมชน

ทั้งนี้ในเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) หากมีการปรับปรุงบำรุงดิน หรือ ปรับโครงสร้างของพื้นที่ให้เหมาะสม ด้วยการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำประเภทต่าง ๆ สามารถยกระดับเป็นเขตเกษตรกรรมขั้นดีได้ เนื่องจากมีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำไว้แล้ว โดยเฉพาะระบบชลประทาน

รูปที่ 6-1 เหตุการใช้ที่ดิน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่นแล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566 ถึง 2570

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลวังแสงไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกิจกรรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมที่จะดำเนินการของกรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตพื้นที่เกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ดินทราย/ดินเค็ม มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดิน ดังนี้

- (1) ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ และพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
- (2) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
- (3) จัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
- (4) ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด
- (5) ส่งเสริมพัฒนาปรับปรุงบำรุงดิน (หมอดินอาสา)
- (6) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก ข้าว)
- (7) บริหารจัดการดินและวิเคราะห์ดินทางห้องปฏิบัติการ

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

- (1) โครงการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก

3) พื้นที่แล้งซ้ำซาก มีแผนงาน/โครงการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

- (1) ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

7.3 กิจกรรมที่จะดำเนินงานของหน่วยงานอื่น (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตป่าไม้

อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ (กรมป่าไม้)

ส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานภูหิน-ภูระงำ (วนอุทยานภูหิน-ภูระงำ)

7.3.2 เขตเกษตรกรรม

1) เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

(2) อบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัด)

(3) อบรมถ่ายทอดความรู้การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเกษตรจังหวัด)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาล)

2) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 พื้นที่แหล่งน้ำ

สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2566 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการเกี่ยวกับแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การขาดแคลนน้ำ ปรับรูปที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลวังแสง กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลวังแสงในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำสาเหตุจากภาวะภัยแล้ง และแหล่งกักเก็บน้ำตื้นเขิน (2) ปัญหาดินเสื่อมโทรม ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ (3) ปัญหาด้านการจัดการการผลิต ได้แก่ เงินทุน ความรู้ การรวมกลุ่ม การตลาด และมีปัญหารองลงมา คือ ปัญหาการขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้นจะรวมถึง (1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน (2) ดินเค็ม (3) ดินทราย โดยในพื้นที่ตำบลวังแสงด้านตะวันออกส่วนใหญ่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่มาจากการยกเลิกเพิกถอนป่าไม้ Zone E หรือป่าเศรษฐกิจ คุณภาพของดินจึงไม่ค่อยจะเหมาะสมต่อการเกษตร และจากการวิเคราะห์ปัญหาของตำบลวังแสง ซึ่งมีเนื้อที่รวม 45,161 ไร่ นั้น พบว่า ปัญหาดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีจำนวนมากถึง 21,054 ไร่ หรือร้อยละ 41.88 รองลงมาปัญหาดินทรายจัดในที่ดอน มีจำนวน 9,677 ไร่ หรือร้อยละ 19.25 ปัญหาดินเค็มในที่ลุ่ม มีจำนวน 6,373 ไร่หรือร้อยละ 12.68 ปัญหาดินตื้นในที่ดอน มีจำนวน 4,901 ไร่ หรือร้อยละ 9.75 และปัญหาดินลิกปานกลาง มีจำนวน 3,156 ไร่ หรือร้อยละ 6.28 เท่านั้น จากสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 41.04 ผลกระทบที่ตามมา คือ พื้นที่เกษตรกรรมมีพื้นที่จำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงเข้มข้น มีการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินได้มีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นระยะเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุ ก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากพืชนำไปใช้ และอินทรีย์วัตถุได้สลายตัวไป ทำให้ดินเสื่อมโทรมดินที่มีความรุนแรงมากขึ้น (รูปที่ 7-1)

การใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ มี 3 ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย

1) ข้าว พื้นที่ปลูกบริเวณทิศเหนือของบ้านวังแสง หมู่ที่ 1 ลาดลงไปจนถึงบ้านโนนข่า หมู่ที่ 6 ติดลำน้ำชี เหมาะสมปานกลางจะอยู่บริเวณที่ลุ่มติดน้ำชี จากบ้านหูลิง หมู่ที่ 2 จนถึงบ้านหนองยายเกลี้ยง หมู่ที่ 5

2) มันสำปะหลัง พื้นที่ปลูกบริเวณ บ้านโคกพระ หมู่ที่ 4 บ้านหนองยายเกลี้ยง หมู่ที่ 5 และบ้านห้วยยาง หมู่ที่ 7

3) อ้อย พื้นที่ปลูก บริเวณ บ้านโคกพระ หมู่ที่ 4 บ้านหนองยายเกลี้ยง หมู่ที่ 5 และบ้านห้วยยาง หมู่ที่ 7

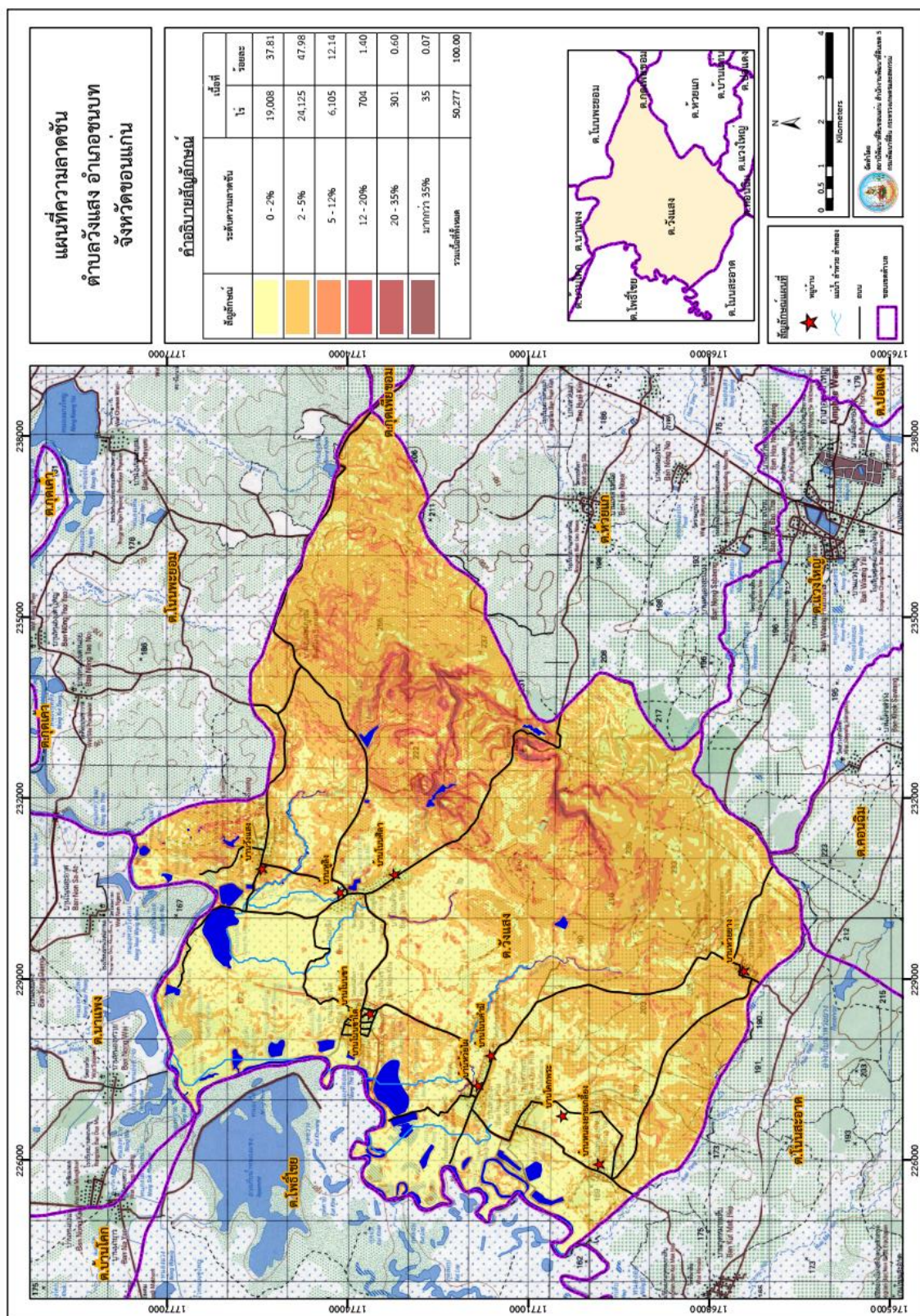
ประเด็นหลักจากข้อเสนอให้แก้ไขปัญหาระบบการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของดินต่ำ จะสรุปได้ว่ามี 4 ประการ คือ (1) การปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์โดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการปลูกปอเทืองและไถกลบเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุ (2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ (3) สนับสนุนการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ดินโดยการสนับสนุนพันธุ์พืช (4) ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจัดการดินที่เหมาะสม

ในกรณีของการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วม จากปัญหาลำน้ำตามธรรมชาติ เหมือง ฝาย และอ่างเก็บน้ำตื้นเขินไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตามที่ควรจะเป็น เกิดจากหน้าดินที่ถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดทับถมในแหล่งน้ำธรรมชาติในตำบลวังแสง รวมทั้งในพื้นที่ตำบลวังแสงพบปัญหาดินทรายจัดในที่ดอน และมีความลาดชัน 5 - 12% กระจายในบริเวณบ้านวังแสง หมู่ที่ 1 บ้านหูลิง หมู่ที่ 2 บ้านโคกพระ หมู่ที่ 4 บ้านหนองยายเกลี้ยง หมู่ที่ 5 บ้านโนนข่า หมู่ที่ 6 บ้านห้วยยาง ม.7 บ้านโนนศิลา หมู่ที่ 8 และบ้านวังแสงได้ ม. 11 จึงเกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน เกิดการทับถมของตะกอนดินในแหล่งน้ำจนตื้นเขิน (รูปที่ 7-2)

นอกจากนี้การเกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อย/มากกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่หากในปีที่มีปริมาณน้ำฝนชุกพื้นที่การเกษตรตำบลวังแสงจะได้รับผลกระทบภาวะน้ำท่วมขังในช่วงฤดูเพาะปลูกทำให้พืชผลได้รับความเสียหาย

โดยสรุปการแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วมจะต้องดำเนินการทั้งตำบล โดยการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบควรพัฒนาที่ดินและระบบน้ำ ได้แก่ การขุดลอกคลอง ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ คลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำหรือพนังป้องกันน้ำท่วม การขุดบ่อบาดาล ปรับรูปที่ดินปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

รูปที่ 7-2 แผนที่ความลาดชัน ตำบลวังแสง อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566-2570

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1 เขตเกษตรกรรมที่มี ศักยภาพการผลิตสูง		
1.1. เขตทำนา	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
(ศักยภาพสูงประเภท2)	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและใช้สารอินทรีย์ลดการใช้ สารเคมี	3,000
เนื้อที่ 10,179 ไร่	1.2 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	743,750
	1.3 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด	50,000
	1.4 โครงการไถกลบตอซังเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุ ในดิน	68,000
	1.5 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ซุปเปอร์ พด.1	510,000
	1.6 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ ซุปเปอร์ พด.2	10,400
	1.7 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี ทางการเกษตร	90,000
	1.8 การจัดหาปูนโดโลไมต์	73,100
	1.9 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	800
	2. การบริหารจัดการน้ำ	
	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	485,100
	2.2 โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ทางการเกษตรตาม Agri-map	800,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	
	3.1 โครงการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	240,000
1.2 เขตปลูกไม้ผล	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
(ศักยภาพสูง ประเภท2)	1.1 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ซุปเปอร์ พด.1	44,200
เนื้อที่ 13 ไร่	1.2 การจัดหาปูนโดโลไมต์	17,000
	1.3 ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	400
1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
(ศักยภาพสูง ประเภท2)	1.1 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ซุปเปอร์พด.1	44,200
เนื้อที่ 117 ไร่	1.2 การจัดหาปูนโดโลไมต์	17,000
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	400

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566-2570 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1.4 เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพสูง ประเภท2) เนื้อที่ 395 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	2,000
	1.2 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	178,500
	1.3 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	30,000
	1.4 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ชุบเปอร์ พด.1	136,000
	1.5 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี ทางการเกษตร	67,500
	1.6 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	6,800
	1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	400
	2. การบริหารจัดการน้ำ	
	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	462,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	
	3.1 โครงการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	120,000
1.5 เขตปลูกพืช ทางเลือก (ศักยภาพสูง ประเภท2) เนื้อที่ 21 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	1,000
	1.2 สนับสนุนปัจจัยการผลิตปุ๋ยหมัก ชุบเปอร์พด.1	136,000
	1.3 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ ชุบเปอร์ พด.2	10,400
	1.4 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี ทางการเกษตร	31,500
2 เขตเกษตรกรรมที่มี ศักยภาพผลิตต่ำ		
2.1. เขตทำนา (ศักยภาพต่ำ) เนื้อที่ 5,188 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	2,000
	1.2 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
	1.3 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	30,000
	1.4 โครงการไถกลบตอซังเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและแร่ธาตุ ในดิน	35,360
	1.5 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ชุบเปอร์ พด.1	510,000

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566-2570 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
	1.6 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ ซุปเปอร์ พด.2	10,400
	1.7 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมี ทางการเกษตร	9,000
	2. การบริหารจัดการน้ำ	
	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	415,800
	2.2 โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่ เหมาะสมทางการเกษตรตาม Agri-map	800,000
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	
	3.1 โครงการผลิตหญ้าแฝกเพื่อปลูก	120,000
2.2 เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพต่ำ) เนื้อที่ 197 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก ซุปเปอร์ พด.1	44,200
	1.2 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	17,000
	1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	200
2.3 เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพต่ำ) เนื้อที่ 789 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 ผลิตและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	148,750
	1.2 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	13,000
	1.3 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก:ซุปเปอร์พด.1	34,000
	1.4 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี ทางการเกษตร	9,000
	1.5 การจัดหาปุ๋ยโดโลไมต์	5,100
	1.6 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	200
	2. การบริหารจัดการน้ำ	
	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	415,800
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	
	3.1 โครงการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	120,000
2.4 เขตปลูกพืช ทางเลือก (ศักยภาพต่ำ) เนื้อที่ 199 ไร่	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 โครงการส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	1,000
	1.2 ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมัก:ซุปเปอร์พด.1	285,600

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตเกษตรกรรมที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2566-2570 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน (เกษตรกรรม)	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
3 เขตปศุสัตว์	1.3 ผลิตน้ำหมักชีวภาพ ซุปเปอร์พด.2	10,400
	1.4 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร	13,500
	2. การบริหารจัดการน้ำ	
	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	117,500
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	
	1.1 สนับสนุนการผลิต พด.6 เพื่อบำบัดน้ำเสีย	6,500 2,000
	รวมเขตเกษตรกรรม	
	1. การปรับปรุงบำรุงดิน	3,562,110
	2. การบริหารจัดการน้ำ	3,496,200
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	600,000
	รวมแผนงาน/โครงการ	7,658,310

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม	การแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มศักยภาพการผลิต
1.1 เขตพื้นที่ทำนา เนื้อที่ 15,360 ไร่	1) โครงการส่งเสริมและพัฒนาสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพ (สหกรณ์จังหวัด)
1.2 เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 13 ไร่	2) โครงการเกษตรอินทรีย์สู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (ศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัด)
1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 314 ไร่	3) โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)
1.4 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,184 ไร่	4) โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด)
1.5 เขตปลูกพืชผัก เนื้อที่ 31 ไร่	5) โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชน

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม 1.1 เขตพื้นที่ทำนา เนื้อที่ 15,360 ไร่ 1.2 เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 13 ไร่ 1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 314 ไร่ 1.4 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 1,184 ไร่ 1.5 เขตปลูกพืชผัก เนื้อที่ 31 ไร่	การปรับปรุงที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต 1) โครงการพัฒนาเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตร (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 2) โครงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพองค์กรเกษตรกร (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 3) โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 4) โครงการส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรผสมผสาน (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 5) โครงการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 6) โครงการธนาคารสินค้าเกษตร (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 7) โครงการศักยภาพการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกร (สหกรณ์จังหวัด) 8) โครงการผลิตพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต (สำนักงานเกษตรจังหวัด) 9) โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ 10) โครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม 11) โครงการผลิตและสนับสนุนหัวเชื้อจุลินทรีย์ควบคุมศัตรูพืช (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัด)
3. เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 220 ไร่	1) โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) 2) โครงการส่งเสริมการผลิตอาหารสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)
4. เขตแหล่งน้ำ เนื้อที่ 2,305 ไร่	1) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ (กรมชลประทาน) 2) โครงการพัฒนาโครงการชลประทานเดิม (กรมชลประทาน)

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลวังแสง อำเภอนนท จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ (บาท)					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2566	2567	2568	2569	2570		2566	2567	2568	2569	2570		
1. การปรับปรุงบำรุงดิน															
เขตทำนา/เขตปลูก พืชไร่/เขตปลูกไม้ผล/ เขตปลูกไม้ยืนต้น/เขต ปลูกพืชทางเลือก	1.1 โครงการส่งเสริม การผลิตและการ ใช้สารอินทรีย์ลด การใช้สารเคมี	ราย	-	150	150	150	150	600	-	2,250	2,250	2,250	2,250	9,000	พด.
	1.2 ผลิตน้ำหมัก ชีวภาพ ซุปเปอร์ พด.2	ลิตร	-	800	800	800	800	3,200	-	10,400	10,400	10,400	10,400	41,600	พด.
	1.3 ส่งเสริมการผลิต และจัดหาเมล็ด พันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	1	10	10	10	10	41	29,750	297,500	297,500	297,500	297,500	1,219,750	พด.
	1.4 ส่งเสริมการปลูก พืชปุ๋ยสด ปรับปรุงบำรุงดิน	ไร่	200	2,000	2,000	2,000	2,000	8,200	3,000	30,000	30,000	30,000	30,000	123,000	พด.

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลวังแสง อำเภอนนทบุรี จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ (บาท)					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ	
			2566	2567	2568	2569	2570		2566	2567	2568	2569	2570			
1. การปรับปรุงบำรุงดิน																
เขตทำนา	1.5 โครงการไถกลบ ตอซังเพื่อเพิ่ม อินทรีย์วัตถุและ แร่ธาตุในดิน	ไร่	-	100	100	100	4	304	-	34,000	34,000	34,000	1,360	103,360	พด.	
เขตทำนา/เขตปลูก พืชไร่/เขตปลูกไม้ผล/ เขตปลูกไม้ยืนต้น/เขต ปลูกพืชทางเลือก	1.6 ส่งเสริมการผลิต ปุ๋ยหมัก:ซูปเปอร์ พด.1 ปุ๋ยอินทรีย์ คุณภาพสูง	ตัน	-	100	150	150	100	500	170,000	340,000	510,000	510,000	340,000	1,700,000	พด.	
	1.7 พัฒนากลุ่ม เกษตรกรใช้ สารอินทรีย์ลด การใช้สารเคมี ทางการเกษตร	กลุ่ม	-	20	7	15	7	49	-	90,000	31,500	67,500	31,500	220,500	พด.	
	1.8 การจัดหาปูน โดโลไมต์	ตัน	20	20	20	20	-	80	34,000	34,000	34,000	34,000	-	136,000	พด.	

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลวังแสง อำเภอนนทบุรี จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ (บาท)					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2566	2567	2568	2569	2570		2566	2567	2568	2569	2570		
เขตทำนา/เขตปลูกพืชไร่/เขตปลูกไม้ผล/เขตปลูกไม้ยืนต้น/เขตปลูกพืชทางเลือก	1.9 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินพื้นที่ดินกรด	ไร่	40	40	40	40	-	160	600	600	600	600	-	2,400	พด.
เขตประมง/เขตปศุสัตว์	1.10 ผลิตน้ำหมักชีวภาพไล่แมลงสารเร่ง พด.6	ลิตร	-	500	500	500	500	2,000	-	6,500	-	-	-	6,500	พด.
2. การบริหารจัดการน้ำ															
เขตทำนา/เขตปลูกพืชไร่/เขตปลูกไม้ผล/เขตปลูกไม้ยืนต้น/เขตปลูกพืชทางเลือก	2.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	บ่อ	-	20	20	20	20	80	-	470,000	470,000	470,000	470,000	1,896,200	พด.
เขตทำนา/เขตปลูกพืชทางเลือก	2.2 โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำบนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมทางการเกษตรตาม Agri-map	ไร่	-	200	200	200	200	800	-	400,000	400,000	400,000	400,000	1,600,000	พด.

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลวังแสง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น แผน 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ (บาท)					รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2566	2567	2568	2569	2570		2566	2567	2568	2569	2570		
3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน															
เขตทำนา/เขตปลูกพืชไร่/เขตปลูกไม้ผล/เขตปลูกไม้ยืนต้น/เขตปลูกพืชทางเลือก	3.1 โครงการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก	กล้า	10,000	100,000	100,000	100,000	100,000	500,000	120,000	120,000	120,000	120,000	120,000	600,000	พด.
รวมเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ													7,658,310		

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้มีการจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. 2566. **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)**รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล ปี 2565. แหล่งที่มา : <https://ebmn.cdd.go.th/>. 1 มิถุนายน 2566.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2566. **ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565**. แหล่งที่มา: <http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php>. 26 พฤษภาคม 2566.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2566. **จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำแนกรายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2566)**. แหล่งที่มา : <http://mvos2.gistda.or.th/>. 15 พฤษภาคม 2566
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2566. **ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2536-2565)**. กรมอุตุนิยมวิทยากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2566. **แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. 2566. **แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- บัณฑิต ต้นศิริ และ คำรณ ไทรพิภ. 2542. **คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน**. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2566. **แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล)**. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2566. **รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน รายจังหวัด รายอำเภอ และรายตำบล (ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565)**. แหล่งที่มา : <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statyear/#/TableTemplate/Area/statpop.1> พฤษภาคม 2566.
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง 2566. **ข้อมูลพื้นฐาน**. แหล่งที่มา <http://www.wangsang.go.th>. 28 กันยายน 2566

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายบุญช่วย	ช่วยระดม	ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5
นางปราณี	สีหพันธ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน
นายชุมพร	ศัตราวาหะ	ผู้อำนวยการกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน
นางสุกัญญา	ทวีกิจ	ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น
นายอรรณพ	พุทธโส	นักสำรวจดินชำนาญการพิเศษ

ผู้เรียบเรียงและจัดทำ

นางภาวิณี	เรืองจันทร์	นักวิชาการเกษตรชำนาญการ
นางสาวอุบล	วงศ์ภูธรณ์	นักวิชาการเกษตร
นายชนันญ์	นาคเอก	นักวิชาการเกษตร
นางสาวอัจฉรา	สุกรรณ์	เจ้าหน้าที่แผนที่ภาพถ่าย

กรมพัฒนาที่ดิน

LAND DEVELOPMENT DEPARTMENT

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2003/61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ 10900

Call Center 1760